

Med kvindeskønnet som angrebepunkt

Grænsen for, hvad kvindelige politikere må tolerere i medierne er rykket - privatliv, udseende og påduttede "roller" udstilles - men deres mandlige kolleger bedømmes mest på deres gerninger

Ulrikke Moustgaard: *Håndtasken, heksen og de blåøjede blondiner - Danske, kvindelige politikere ifølge pressen - og dem selv.* Roskilde Universitetsforlag 2004. 167 s. 180 kr.

Af **Janne Lauritzen**

Iskolde jernladyer, hekse eller ukvalificerede blondiner. Vandrende tøjstativ og talende kavaleri. Den slags klicheer hersker, når medierne har kvindelige politikere på gaflen. Da Helle Thorning-Schmidt i juli var 100 dage henne som socialdemokratiets formand, blev hun på det nærmeste overfaldet for manglende kompetence. Bliver hun bare stjerne for en aften? Mon samme behandling ville blive en mandlig politiker til del?

Med Ulrikke Moustgaards tætte bog *Håndtasken, heksen og de blåøjede blondiner* om kvinderne på Christiansborg kan man tvivle på det. Den analyserer kvindernes selvopfattelse som politikere og mediernes spejling af dem og deres politiske og private liv. Den fortæller meget om politik, både på og mellem linjerne og fremhæver, at livet på "Borgen", nu 90 år efter, at kvinderne fik stemmeret, stadig er præget af ikke så få ubalancer i kvinders og mænds vilkår.

Bogens fundament er et anonymt rundspørge, Ulrikke Moustgaard har foretaget i 2004 mellem 51 kvindelige folketingsmedlemmer fra alle partier. Heldigvis har hun indflettet kommentarer fra nogle af dem, kun markeret med deres parti, og det bløder fint op på det statistiske materiale - man taber ikke det menneskelige af syne. Desuden nuanceres svarene på de ret kontante spørgsmål, politikerne har besvaret med enig, delvis enig, uenig, delvis uenig eller ved ikke.

Hvordan befinder de kvindelige politikere sig i folketingsgruppen? Alt i alt godt! De fleste mener f.eks., at de har samme indflydelse som mændene, over 50 procent mener, at mænd og kvinder har lige megen taletid, og 43 procent siger, at køn ikke spiller ind ved fordeling af poster. En karakteristisk kommentar fra en socialdemokrat lyder:

Man er meget optaget af en kønlig balance i udvalgs-sammensætningen, f.eks. at der ikke kun sidder mænd i erhvervsudvalget og kvinder i socialudvalget - ligesom at der ikke skal sidde for mange jyder i trafikudvalget eller for mange lærere i uddannelsesudvalget. (S. 33.)

På det store spørgsmål: Er kønnet en barriere i gruppen? svarer 80,4 procent nej - nærmest tværtimod.

Alligevel passer det ikke helt sammen med de andre svar, hvor Rip-Rap-Rup-effekten stadig spøger.

Det giver udmærket perspektiv i bogen, at Ulrikke Moustgaard stikker små historiske tilbageblik ind. F.eks. et citat fra et interview i Jyllands-Posten i 1998 med socialdemokraten Helle Degn i anledning af hendes 25 år på tinge:

Kvinderne er blevet mere synlige, og det er vigtigt. Det giver en anden tone, en anden stil og en anden prioritering. Ligesom inden for andre mandefag som politiet og forsvaret skifter kulturen, når der kommer en bedre balance mellem kønnene. I dag er tonen på Christiansborg ikke så karlekammeragtig. [...] Der er ikke længere kortspil og bajere og mandehørm herinde. [...] (S. 38.)

Rikke Hvilshøj (V) er ude efter arbejdstiderne den 11.12.2003 i Politiken. Hun brokker sig over, at 100 medlemmer sidder og venter på en afstemning:

[...] Mit forslag er bare, hvorfor ikke udskyde afstemningen til næste dag, hvis det går ud over klokken 16. (...) Det er jo et levn fra gamle dage, hvor mændene var i flertal og havde koner derhjemme til at passe det hele. Så kunne de spise i Snapstinget og blive hængende herinde. Nu er vi altså en masse unge mennesker. (S.39.)

Ulrikke Moustgaard konkluderer, at det nu er generationerne, der har svært ved at finde en fælles kultur - og ikke kønnene.

Nærgående omtale

Når den kvindelige politiker går fra den forholdsvis trygge partigruppe og ind i folketingssalen, skifter billedet i rundspørget. Her finder f.eks. kun 39,2 procent, at mænd og kvinder taler lige meget - og det er mændene, der taler mest. Af de uddybende kommentarer fremgår det, at det hænger sammen med, at der er flere mænd i folketinget, og mænd og kvinder har forskellige motiver for at tale: "Mænd prøver at få og beholde ordet." (R) (S. 40.). Socialdemokrat:

Mænd og kvinder taler forskelligt, kvinder kommer hurtigere ind til benet, også generelt. De har heller ikke samme behov for at hævde sig med en masse fine ord og florumvunden tale. (S. 41.)

Når vi kommer til spørgsmålet om, hvem der har magten, er der kun 29,4 procent, der mener, at mænd og kvinder har lige meget magt, men kommentarerne viser, at magt opfattes forskelligt. Det kan være, at kvinder går efter sagen frem for magten, deres liv består af andet end politik, og politiske fagområder er præget af mandlige værdier. Folketinget er meget

gammeldags med patriarkalsk ledelsesform. En S-politiker siger: "Som kvinde skal man gå ind på de spilleregler i nogle situationer, hvis du vil have gennemslagskraft." (S. 47.)

Alligevel svarer 80,4 procent nej til spørgsmålet, om kønnet har været en barriere. Forfatterens kommentar:

Selvom en meget stor del af de kvindelige politikere er enige i, at mænd og kvinder ikke har lige meget magt i Folketinget, er uligheden ikke dermed ensbetydende med, at kvindeskønnet opleves som en barriere i folketingsarbejdet. [...] Tværtimod siger nogle af de kvindelige politikere, at kvindeskønnet har været en fordel i Folketinget, mens andre mere hæfter sig ved den personlige slagkraft frem for kønnet. (S. 50.)

Men hvordan med selvforståelsen over for medierne? Hele 66,7 procent svarer, at køn aldrig har været en barriere for dem i medier og offentlighed. Men af rundspørget og kommentarerne fremgår det, at kvinder får mere nærgående bemærkninger end mænd om deres udseende og tøj, om de er tykke eller tynde, om hvordan de får privaten og jobbet til at hænge sammen. Kvindelige politikere kan ikke tillade sig at drikke sig fulde eller være sjofle, for det er hurtigere at ødelægge en kvindes rygte. Mænd er ikke så udsatte, og de har større spillerum.

Kun 17,6 procent mener, at medierne behandler kvinder og mænd ens - en konservativ mener, at medierne ser ned på kvinder: "Man er partout dummere, og man skal bevise mere, end mænd skal." (S. 53.) I alt 60,8 procent er helt eller delvist uenige i, at vilkårene for medieomtale er de samme for kønnene. Kvindelige politikere, der ser godt ud, har det sværest, siger en konservativ:

Vi lever med den fordom, at 'I er kommet så nemt til det', så fordi vi er kvinder, skal vi bevise mere. Især hvis det er en pæn politiker, der skal hun virkelig bevise, at hun kan noget. Faktisk er det nemmere for en ikke så pæn politiker at blive anerkendt. [...] (S. 59.)

At journalistens køn også kan spille en rolle, er der langt fra enighed om. For nogle opfattes det positivt at have med en kvindelig journalist at gøre, for det giver en bedre forståelse - andre synes, at begge køn er "lige slemme".

I det, Ulrikke Moustgaard kalder bogens "uklædelige mosaik af tekstuddrag", sætter hun kun avisens navn under klippene, men ikke journalistens. Men det er altså mænd og kvinder, der skriver så frækt - og man sidder og gætter på, hvem de er. Netop når det handler om køn, er det interessant at vide, om det er en han eller en hun, der skriver.

Bladtegnerne nævnes så godt som ikke i bogen, skønt de i høj grad er opinionsdannere med traditionelt vide rammer. Her er ellers et felt med mere ligevægt, for bladtegnerne holder sig ikke tilbage, hverken over for

kvindelige eller mandlige politikere. Mon statsministeren bryder sig om sit image som hulemand?

Gamle madammer

Er der sammenhæng mellem alder og omtale? Det synes 60,8 procent, og de unge politikere er mest attraktive for medierne. De ældre kan så gøre brug af deres intellekt - og prøve ikke at være kedelige, som en V-kvinde siger. Fra en R-politiker lyder det: "Unge kvinder er mere interessante end ældre. Men det er ikke entydigt, for Marianne Jelved og Ritt Bjerregaard er enormt hotte". (S. 65.) Under afsnittet om ligebehandling kommenterer en S-politiker:

Altså sådan nogle gamle madammer som jeg og Birthe Rønn-Hornbæk, vi bliver behandlet på lige måde med mændene. Men de der unge babes bliver jo behandlet på en helt anden måde - med risikoen for at blive lidt latterliggjort. (S.53.)

Påstanden i rundspørget: Jeg har brugt mit køn i medierne, bekræftes af 27,4 procent, men 60,8 procent vil alene opfattes som politikere. To citater kan illustrere opfattelserne. En Venstre-stemme:

[...] For mig er politik et arbejde, og jeg har selv mest respekt for dem, der ikke hiver strygebrættet frem i offentligheden. Jeg er møghamrende træt af dem, der viser deres børn frem, deres strygetøj og hvordan de laver kaffe. [...] (S.62.)

Og en konservativ:

Begrundelsen var et ønske om at promovere mig i andre medier, end jeg normalt har adgang til. F.eks. i Femina om hvordan man som kvinde klarer at have et karrierejob. Det har været mit forsøg på at sige: 'Jeg findes. Jeg er en, I kan stemme på', til nogle, der måske kun læser de blade og ikke læser aviser. (S. 62.)

Ikke bare på Christiansborg har tonen ændret sig - det offentlige rum har fået ny karakter. Grænserne mellem det private og det offentlige er blevet flydende, og vælgerne vil se, hvem der gemmer sig bag politikerfacaden. Nogle politikere vil gerne optræde i underholdningsprogrammer - det er godt at være "på" og vise, hvem man er - og seerne, vælgerne - "folk" - vil gerne se dem.

Personfiksering kan gøre journalistikken usaglig, skriver Politiken i 1998. "Pressen" har altid påberåbt sig sin vigtige opgave som det politiske livs vogter, og når nyhedsjournalistikken bliver fikseret på personer i stedet for på politik, udvides opgaven til også at fokusere mere på politikernes fremtræden. Og det sker ikke altid på samme præmisser for mænd og kvinder, som f.eks. da Poul Nyrup Rasmussen præsenterede resultatet af en ministerrokade i 2000. De nye mænd blev i Politiken omtalt for deres engagement, de nye kvinder for deres (elegante) påklædning.

I dansk presse vrimler det med kønsstereotype billeder af kvindelige politikere: blondinen, skolelærerinden,

jernladyen, moderen, heksen, isdronningen .m.fl. Vi er allesammen påvirkede af de klicheer - det er nemt at sætte navne på de forskellige kategorier, og citaterne fra aviserne er skrap kost.

Aviser, satiriske skrifter og revyer har altid haft en praksis for, at "folk, der bærer de gyldne kæder", må finde sig i mere, end injurielovgivning normalt tillader. Men det begrundes ikke den forskelsbehandling, kvinder i politik ofte må tåle, og grænserne for, hvad der kan lukes ud om dem, er rykket foruroligende.

Til hofbal

Ulrikke Moustgaard har korte interview med kvindelige politikere, om hvordan de opfatter deres egne mediebilleder. De overrasker ikke - enhver kan forstå, at Lene Espersen er vred over at gøres identisk med sine forlygter. Mandschauvinisme, kalder hun det. Marianne Jelved indrømmer, at hun spillede med på sit image som håndtaskesvinger, som hun bedre kan lide end billedet af den strikse lærerinde. Pia Kjærsgaard siger, at hun er blevet mere hårdhudet med årene. Alle vil bedømmes på deres politiske gerninger, men der går også en anden linje igennem: Det er vigtigt at være synlig, at blive omtalt, og så kan det være nødvendigt at blive styret og/eller lukke op for alt det private med udseende og tøj, mand og børn.

Henrik Qvortrup, Se & Hørs chefredaktør, som var med til at style Helle Thorning-Schmidt som diva før valget til Europaparlamentet i 2004, udtaler sig i bogens afsnit om pressens syn på politikere: "Image betyder i dag næsten alt for en politikers gennemslagskraft". (S. 125.) For vælgerne drejer det sig om, hvilke politikere, der har tillidsvækkende karakteregenskaber og om at være menneske, ikke kun professionel. Hans råd til en kvindelig politiker i dag er, at hun skal spille på sit køn. Men der er en balance at holde. Kvinder skal f.eks. ikke være vrede - det er ikke feminint. Men en kombination af 'maskulin' kompetence og dygtighed med en vis form for 'kvindelighed' er en sikker vinder.

Over to millioner danskere slugte kronprinsbrylluppet på tv, og for kvindelige politikere var det et godt tilbud om at stille op til privat smalltalk om tøj og frisurer. Nogen deltog i bryllupsreportagerens fyldekalk, andre ikke - men festens deltagere undgik ikke at blive eksponeret med mere eller mindre taktfulde kommentarer til deres udseende. Og bruger man sin kvindelighed til at ligne en stripper, når man skal til hofbal, er grænsen overskredet.

Der ligger vanetænkning og rutine i det evindelige spørgsmål: Kan en kvindelig politiker være ung og smuk - og klog? Det er der skrevet kilometervis af spalter om. Sascha Amarasinha, som er kommunikationsdirektør i Egmont-koncernen, fremhæver, at de kvindelige politikere ikke bare bliver iscenesat, men også iscenesætter sig selv - og at fortællingerne om dem minder om folkeeventyr. Pia Kjærsgaard, den suveræne heks, bruges også som eksempel på både Askepot

og det lille barn i Kejserens nye klæder. Der er historien om tjørnehækkene, der skal forceres, og der er "på trods af-historier" om kvinder, der slår sig igennem i en mandeverden. Ulrikke Moustgaard:

I de danske dagblade ses de kvindelige politikere gennem kønnets optik, og forhandlingen om deres politiske troværdighed handler derfor også om, hvorvidt de fremstår som troværdige repræsentanter for deres køn. De må gerne være attraktive - men ikke for attraktive. De må gerne være ambitiøse, kløgtige og saglige politikere - men ikke i en sådan grad, at det skader deres feminine image og kvindelighed. De må gerne være engagerede - men ikke aggressive. Og de skal helst have mand og børn. Hvorfor?

Jeg synes ikke, at jeg får opklaret, hvordan historierne opstår og yngler - hvem der finder på dem? F.eks. gør blondinerne næppe sig selv dumme - og isjomfruene har vel heller opfundet den betegnelse. Deres spindoktore og medierådgivere heller ikke. Altså må det være pressen - i forventning om at leve op til den sladder-sultne hob.

Uklædelig mosaik

Intimsfæren er trukket ind i det offentlige rum, og medierne står i kø for at komme ind i privaten hos de kendte kvinder. For nogle er det en genvej til være i mediebilledet - men mediernes rolle som overvåger af magten kan udarte sig til, hvad Ulrikke Moustgaard kalder deres eftersyn af kønnet. Hun taler om de fem nyhedskriterier, væsentlighed, identifikation, sensation, aktualitet og konflikt, og hun mener, at et sjette nyhedskriterium, sex og/eller seksualitet, lurser. Et kriterium, som måske kan betyde, at iscenesættelsen af kvindelige politikere som kønsobjekter ikke blot legitimeres, men måske ligefrem bliver adgangstegn til rollen som repræsentant for nutidens kvinde.

Det er svært at få øje på udtalelser fra bogens medvirkende mediepersoner om, at kønsvinklede historier sælger aviser. I den fortælling har vi journalisterne, der bruger rollen som magtens vagthunde til at bringe saftige og taktløse historier, som giver gode oplagstal. Vi har politikeren, der bruger sit køn til at komme i fokus, og det kan vi ikke lide. Så er der politikeren, der ikke ønsker at vække opsigt gennem kønnet, men alligevel får det eksponeret. Hende er det synd for. De spegede handler foregår til "folkets" oplysning, men vi - "folket" sidder med en dårlig smag i munden og problemer med pressens og politikernes troværdighed.

Ulrikke Moustgaard giver det sidste ord til redaktør Are Kalvø, Norsk Rikskringkastning (2000):

Det er ikke pænt at kritisere journalister og redaktører. De gør jo bare det, de skal. Journalister har pligt til at fortælle os, hvad der sker i samfundet. Det er ikke sikkert, de kan lide at gøre det, men de bliver nødt til det. Og det er jo ikke journalisterne, der har lavet samfundet. [...] (S. 163.)

Skal vi virkelig forestille os, at de politiske journalister skriver deres stof med væmmelse og måske have ondt af dem? Mit indtryk er, de ikke kan få nok, og man skal

huske, at ingen kan tvinges til opgaver, der strider imod deres etik. Måske har journalisterne ikke lavet samfundet alene, men de medvirker kraftigt. Mon citatet skulle være ironi - den effekt, journalistelever advares imod, fordi folk ikke forstår det? Jeg finder, at det ret lange uddrag har en ironisk duft.

Den velskrevne og veldisponerede bog undgår ikke gentagelser, fordi det relativt smalle emne kommenteres af så mange: politikere, journalister, andre medie-folk og af forfatteren selv. Klogt og godt dokumenteret, men det er næsten for meget.

Janne Lauritzen var journalist og tidligere bogredaktør på Kontur. Hun døde d. 16.12.05. [Nekrolog](#)